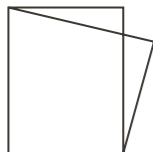


Anne-Marie Mai (red.): Litteratur i brug

Forlaget Spring, 2019, 368 sider



Anmeldt af
Anne Bock, lektor,
Læreruddannelsen
i Aarhus og
vidensmedarbejder,
Forskningscenter
for Pædagogik
og Dannelse, VIA
University College

Titlen *Litteratur i brug* vækker umiddelbart en uvilje. Litteratur har for en danskunderviser, litteraturelsker og læser en værdi i sig selv. En værdi, der ikke kan eller skal spændes for et andet mål end sig selv. Som ikke har brug for begrundelser eller forsvar. Den modstand adresserer Rita Felski, Niels Bohr-professor ved Syddansk Universitet/University of Virginia allerede i forordet, som indrammer den bagvedliggende vision for bogen.

Begreberne *brug* og *anvendelighed* fremkalder, siger hun, billedet af noget ufestligt og stramt. Historisk blev litteratur og æstetik knyttet til det ubrugelige som modstand mod den borgelige kulturs rationelle normer i 1800-tallet. Det træk går igen hos 1900-tallets modernistiske forfattere og det, man kan kalde den kulturelle elite. Her henviser hun til den italienske filosof Nuccio Ordine, der i 2013 udgav *The Usefulness of the Useless*, hvor han undersøger forholdet

mellem litteratur og anvendelighed. I den konkluderer han, at ethvert forsøg på at begrunde humanistiske studier med henvisning til anvendelighed skal afvises på forhånd. Den præmis er selvsagt ikke bogens udgangspunkt. I *Litteratur i brug* undersøger en række forskere fra forskellige territorier i forskningen det, Felski kalder litteraturens *Forbundethed*. De er interesserede i, hvad litteraturen gør, mere end hvad den betyder. Hvad gør litteraturen ved sine læsere følelsesmæssigt, kognitivt og dannelsesmæssigt, og hvordan er den med til at påvirke vores opfattelse af verden og etablerede antagelser?

Intentionen er altså ikke at bruge litteraturen i en politisk eller pædagogisk dagsorden, men at undersøge hvordan litteraturen er forbundet med os som mennesker og sociale enheder. Alle forfattere i bogen har det til fælles, at de er tilknyttet eller har interesse for forskningsprojektet *Uses of Literature*

(SDU), ledet af professor Rita Felski. De kommer fra så forskellige områder som medicin, folkekirken, samfundsvidenskab, psykologi, undervisning og – selvfølgelig – litteratur.

Indledningen er skrevet af bogens redaktør, professor Anne-Marie Mai. Her introduceres pointer fra professor Rita Felskis tænkning om litteratur. Litteraturstudier har, hævder hun, været hjemsoget af "det hun med filosofen Paul Ricoeur kalder mistankens hermeneutik, hvor man ser teksten som en art rebus, som kun litteraten kan løse". Felski er i modsætning hertil optaget af læsernes oplevelse af teksten, deres glæde og engagement. Hun er interesseret i en logik, der arbejder med, "at den æstetiske erfaring har lighed med fortryllelse i en verden, der formodes at være affortryllet". Som sådan kan teksten både skabe genkendelse og anerkendelse hos os, fortrylle os, fremme en social viden og chokere os.

I den følgende artikel sættes brug af litteratur ind i en historisk kontekst. Lars Handesten beskriver litteraturens positionering i forhold til samfundet og magten. Den gik således fra tidligere at være en tjener af kirke og konge til at have en relativ autonomi. Væsentligt er det, når Handesten pointerer, at kunsten netop gennem sin autonomi har gjort sig nyttig. Det er kunstens "andethed", der tilbyder et alternativ til den fornuft, som uden for kunsten præger vores måde at se verden og os selv på og således tilbyder os et andet sprog end det, vi møder i daglig kommunikation, medier og videnskab. I artiklen præsenterer han forskellige grupper af "brugere" af litteratur, eksempelvis forfatteren, forskeren, politikerne, præsten, pædagogikken,

lystlæseren og forlaget. De har alle forskellige formål med læsningen. Artiklen fungerer på den måde fint som en åbning for de følgende artiklers mangfoldighed i brug af litteratur.

Herefter peger bogen i mange forskellige retninger, hvilket både er dens styrke og dens svaghed. Jeg vil her præsentere et par artikler, som hver især viser områder, hvor litteraturen er i brug. Marie-Elisabeth Lei Holms artikel handler om brug af litteratur i socialt arbejde med den fængende titel: "Jeg vil bare gerne læse om én, der er kommet ud af det her shit". Holm beskriver et britisk og et dansk projekt, der deler den præmis, at de arbejder ud fra, at skønlitteratur kan tilbyde noget særligt i socialt arbejde.

Man kan næsten genopleve Naja Marie Aids sorgbog *Har døden taget noget fra dig, så giv det tilbage*, når man læser den poetiske artikel "Ord der kan bruges", hvor teksten emmer af Anne-Marie Mais egen berørthed af bogen. På den måde er den et illustrativt eksempel på, hvordan litteraturen påvirker os og får og giver betydning.

I artiklen "Brug af litteratur i skole og undervisning" kaster Nikolaj Elf, Tina Høegh og Vibeke Christensen blikket på litteratur i brug i ungdomsuddannelsernes og folkeskolens undervisning. Artiklen giver et relevant overblik over eksisterende viden og nyere forskningsprojekter, der har det oplevende og undersøgelsesorienterede litteraturarbejde i fokus. Der peges overordnet på tilgange, hvor litteraturarbejdet (også) har dannelsesmæssige mål fra forskellige traditioner; udvikling af critical media literacy, udvikling af myndighed og mulighed for oplevelse, fordybelse og

virkelyst (Folkeskolens formålsparagraf). Den artikel gør bogen oplagt i eksempelvis læreruddannelsen.

Interessant er også artiklen om brugen af litteratur i narrativ medicin af Anders Juhl Rasmussen og Anita Wohlmann. Litteraturlæsningen har her det formål, at sundhedspersonalet udvikler narrative færdigheder, dels med henblik på at forstå kompleksiteten i patienters fortælling, dels med henblik på egenomsorg: at forholde sig til egen følelsesmæssig tilstand. Empati er et nøglebegreb, der diskuteres redeligt i artiklen. Det virker rimeligt, at formålet ikke er at have ondt af patienter eller pårørende, men at kunne sætte sig i deres sted og herudfra handle og kommunikere på en hensigtsmæssig måde. Det er nærliggende at overveje, om der her er tale om en instrumentaliserings af litteraturen. Artiklens forfattere er heldigvis meget tydelige med, at der ikke kan konkluderes noget specifikt om udvikling af empati, men blot at arbejdet med litteraturen åbner et rum, hvor empatiens kompleksitet kan blive reflekteret og diskuteret.

Endelig giver Svend Brinkmann en kulturpsykologisk vinkel på vores brug af litteratur. I en lettilgængelig stil opsummerer han bogens indhold og kompleksitet. Han præsenterer syv bud på, hvorfor mennesket læser litteratur, og konkluderer, at der er grund til at passe på litteraturen, fordi den *gør* noget ved os.

Som tidligere nævnt er det en bog, der italesætter mange forskellige områder, hvor litteraturen er i spil – fra litteraturforskning og -undervisning, over bl.a. socialt arbejde, kirke og medicin. Herved er den potentielt af interesse

for mange – og mange vil måske heller ikke finde det hele relevant. I professionshøjskoleregi vil den eller dele af den være relevant i stort set alle uddannelser, hvor der arbejdes med mennesker: for sygeplejersker, socialrådgivere, lærere, pædagoger, ergoterapeuter og mange flere. Og det bekræfter måske bogens berettigelse: at vi alle på forskellig vis er brugere af litteratur. Min umiddelbare uvilje imod en brugsorienteret tilgang til litteratur er i hvert fald veget for en

glæde over, at der bliver læst og tænkt med og over litteratur så mange steder, og at bogen magter at samle nogle af disse i et mangfoldigt og nuanceret billede. Slutteligt vil jeg fremhæve bogens enkle og smukke omslag, som prydes af et papirklip af Simon Væth. Dvæler man et øjeblik ved illustrationen, dukker bogens temaer op som silhuetter på lysegrøn baggrund. Skønt med en æstetik, der giver lyst til at åbne bogen.